

KS. SŁAWOMIR ZIELIŃSKI
CZĘSTOCHOWA – KATOWICE

KATEGORIA ŚWIADECTWA W PROCESIE ODKRYWANIA WIARYGODNOŚCI CHRZEŚCIJAŃSTWA W UJĘCIU RENÉ LATOURELLE’A

Wstęp

Podjęcie tematu świadectwa i wiarygodności to zanurzenie się praktycznie w dwutysiącletniej historii chrześcijaństwa i teologii. Od samego początku wiązano chrześcijaństwo ze świadectwem. Jak zauważa Henryk Seweryniak, Chrystus zawierzył tajemnice swojego przyjścia, orędzia i dzieła zbawczego ludzkiej miłości i odwadze. Świadectwo przyjmowało postać zobowiązującego wspomnienia, czy chrześcijańskiego stylu życia a także często męczeństwa¹. Problematyce świadectwa towarzyszyło zazwyczaj pytanie o sens. Jaki sens dla człowieka i jego egzystencji zawarty jest w chrześcijaństwie? Zatem czy chrześcijaństwo jest wiarygodne, czyli godne przyjęcia? Świadectwo stawało się podstawową formą przekazu nowego sensu życia, którego nośnikiem było chrześcijaństwo. Nic zatem dziwnego, że coraz bardziej docenia się rolę świadectwa w procesie odkrywania wiarygodności chrześcijaństwa.

Chociaż na świadectwo wskazywano w chrześcijaństwie od początku jego istnienia, to dopiero od ponad stu lat **kategoria świadectwa** weszła na stałe do terminologii teologicznej czy też kościelnej. Termin pojawił się nieśmiało i dyskretnie w dokumentach *Vaticanum I*, w Konstytucji dogmatycznej o wierze katolickiej *Dei Filius*, aby określić Kościół jako „wielki i ponadczasowy motyw wiarygodności i niezawodny świadek Bożej misji w świecie”².

Temat świadectwa jest jednym z uprzywilejowanych i podstawowych tematów *Vaticanum II*. Jako główny motyw pojawia się w konstytucjach i dekretach soborowych. Terminy takie jak świadectwo, świadczyć, świadek pojawiają się w dokumentach soborowych ponad 100 razy i kierowane są do całego Kościoła jak i do wybranych grup w Kościele³. Podczas synodu w 1974 r. temat świadectwa powrócił

¹ Por. H. Seweryniak, *Świadectwo i sens. Teologia fundamentalna*, Płock 2001, s. 5.

² *Vaticanum I, Konstytucja dogmatyczna o wierze katolickiej „Dei Filius”*, nr 38: „I owszem, nawet Kościół sam przez się jest swego rodzaju wielkim i stałym motywem wiarygodności oraz nieodpartym świadectwem swego Bożego posłannictwa...”.

³ R. Latourelle, *Témoignage*, w: *Dictionnaire de théologie fondamentale*, red. R. Latourelle, R. Fisichel-

z nową siłą tym razem w kontekście ewangelizacji. Należy także zauważyć, że hasło świadectwo jest obecne w zdecydowanej większości encyklopedii, leksykonów, słowników teologicznych⁴. W obecnej refleksji odwołamy się głównie do sugestii kanadyjskiego jezuita i profesora teologii fundamentalnej René Latourelle'a⁵.

1. Świadectwo w kontekście poza religijnym

Jak podkreśla Latourelle, świadectwo należy do grupy terminów analogicznych używanych w Piśmie św. aby wprowadzić człowieka w bogactwo misterium Boga, takich terminów jak kategoria **przymierza, słowa, ojcostwa i synostwa**. Objawienie Boże, jako punkt wyjścia dla całej refleksji teologicznej, opiera się na **ludzkim doświadczeniu świadectwa**, aby wyrazić jedną z podstawowych relacji, które jednoczą człowieka z Bogiem. Jeśli ludzkie doświadczenie byłoby pozbawione tego odniesienia do Bożego Bytu, spotkanie Boga i człowieka byłoby niemożliwe. Objawienie z kolei byłoby tylko zwykłym monologiem różnych stron⁶.

Niniejszą refleksję należy rozpocząć od kilku uwag dotyczących znaczenia terminu świadectwo w kontekście poza religijnym czy świeckim. Nie można nie odnieść się do analizy semantycznej terminu świadectwo zaproponowanej przez francuskiego filozofa Paula Ricoeura. Wskazuje on na przynajmniej 3 poziomy rozumienia świadectwa⁷.

Pierwszy poziom jest nazwany przez Ricoeura quasi empirycznym⁸. W szerokim znaczeniu „świadczyć” oznacza **opowiedzieć** czy **przekazać** to, co **widziano** i co **usłyszano**. Świadek to ten, który może poinformować o wydarzeniach, w których uczestniczył, o osobach, które spotkał i poznał. Oznacza to, że od tej pory może zdać werbalną relację o tym, co widział i słyszał. Takie świadectwo ma miejsce najczęściej w sądzie podczas procesu. Na tym pierwszym poziomie wyrażone świadectwo wymaga pewnego rodzaju **wiary i zawierzenia**, ponieważ słowo świadka staje się dla

la, Montréal-Paris 1992, s. 1300.

⁴ Zob. G. Dziewulski, *Martyrologiczny charakter Objawienia, jego trwania i przekazu w historii*, w: *Scio cui credidi. Księga pamiątkowa ku czci Księdza profesora Mariana Ruseckiego w 65. rocznicę urodzin*, red. I. S. Ledwoń i inni, Lublin 2007, s. 247 i nast. A. Szponar, *Świadectwo chrześcijańskiego życia. Aspekt wiarygodnościowy według kardynała Stefana Wyszyńskiego*, Lublin 2003, s. 8-9.

⁵ René Latourelle, ur. w 1918 r. w Montrealu. Po uzyskaniu doktoratu z historii i teologii wykładał teologię fundamentalną na jezuitskim wydziale teologicznym w Montrealu. Od 1959 r. przez 30 lat zajmował się teologią fundamentalną na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie. Po przejściu na emeryturę swoje życie i pasję naukową opisał w publikacji *L'Infini du sens: Jésus-Christ*, Montréal 2000.

⁶ R. Latourelle, *Témoignage*, s. 1301. Zob. G. Narcisse, *Premiers pas en théologie*, Paris – Les Plans sur Bex 2005, 113-125.

⁷ Por. *Le Témoignage*, red. P. Ricoeur, Colloque Castelli 1972. Zob. także P. Ricoeur, *O sobie samym jako innym*, tłum. Bogdan Chelstowski, Warszawa 2003, s. 37 i nast. P. Ricoeur, *Herméneutique de l'idée de Révélation*, w: *La révélation*, Bruxelles 1984, s. 43-54. G. Vincent, *La religion de Ricoeur*, Paris 2008, s. 117-121.

⁸ J. P. Jossua, *Témoignage*, w: *Nouveau Dictionnaire de Théologie*, red. P. Eicher, Paris 1996, s. 932.

tego, który nie widział ani nie słyszał substytutem samego doświadczenia. W kontekście prawnym (jurydycznym) świadectwo **nie ma tylko zwykłego waloru informacyjnego**. Jest to przekaz złożony, bo zawiera **osąd** samego wydarzenia, motywów danego aktu, charakteru osoby itd. Świadectwo ma za zadanie wpłynąć na prowadzących sprawę sądową, aby opierając się na zaproponowanych argumentach, mogli **przemyśleć**, ocenić, zdecydować. Z tego względu wypowiedź świadka ma także charakter moralny. Jest złożeniem zeznania, przed którym składa się przysięgę zobowiązującą do mówienia prawdy. Świadczyć w danym procesie oznacza wypowiedzieć się „za” bądź „przeciw” komuś bądź czemuś. (Nie jest to obojętna relacja). Świadek w sądzie nie relacjonuje na sposób dziennikarski. Angażuje bowiem samego siebie w pełnej wolności a jego wypowiedź zawiera konkretną wartość dla sądu i wyroku⁹.

Drugi poziom świadectwa. Na tym poziomie świadek angażuje się w pełni. Nie tylko wyraża swoje przekonanie o winie bądź niewinności podejrzanej osoby ale angażuje siebie i całą swoją osobę w swoim świadectwie. Jego słowo jest „**samoskazujące**” tzn. wypowiedzieć świadectwo nieprawdziwe oznacza zdradę samego siebie. W tym przypadku byt i wyrażenie bytu współgrają wzajemnie¹⁰.

Trzeci poziom świadectwa. Zdarza się także, iż świadek przypieczętowanie swoje przywiązanie do sprawy, której broni z różnych względów i posuwa się do różnych ofiar (utrata stanowiska, pracy, majątku, pozycji itd.) aż do ofiary ze swego życia. Taką ofiarę składa się zazwyczaj w kontekście nienawiści, zawiści ze strony tych, którzy nie podzielają tego sposobu patrzenia. Jeśli świadek umiera staje się męczennikiem (*martyr*) czyli świadkiem. Świadectwo może prowadzić do ryzyka utraty życia. Często świadectwo nazywa się ryzykowaniem swojego życia. Na poziomie semantycznym ma miejsce przejście od **świadectwa–słowa** do świadectwa–działania. Świadectwo–działanie daje sens i znaczenie **świadectwu–słowu**. Punktem wokół którego koncentruje się przesunięcie sensu jest **zaangażowanie** świadka w swoim świadectwie¹¹.

Należałoby tu prześledzić kontekst biblijny, zwł. Nowego Testamentu, gdzie pojawia się świadectwo Jezusa Chrystusa, Świadka *par excellence*. Jest to świadectwo w którym **słowa i czyny** charakteryzują się doskonałą harmonią i spójnością w kontekście całego jego Bytu¹².

2. Świadectwo drogą dostępu do misterium osoby

Podczas gdy świadek angażuje się w pełni, przez swoje słowo i działanie, wówczas wypowiada się on w całkowitej wolności swojej egzystencji. Świadectwo wy-

⁹ R. Latourelle, *Témoignage*, s. 1301.

¹⁰ Tamże.

¹¹ Tamże, s. 1301-1302. J. P. Jossua, *Témoignage*, s. 932.

¹² Por. Cl. Geffré, *Esquisse d'une théologie de la Révélation*, w : *La révélation*, Bruxelles 1984, s. 182-184. Ch. Wackenheim, *Quand Dieu se tait*, Paris 2002, s. 76.

maga głębi i wyjątkowej godności mając za przedmiot wewnętrzną tajemnicę osobowego bytu. Na tym poziomie, świadek identyfikuje się z tym co mówi, czyli to kim jest i co mówi stanowi jedność¹³. (Oczywiście należy zauważyć, że świadek może się pomylić, źle odczytać znaki, ulec iluzji itd.).

Refleksja dotycząca świadectwa w perspektywie osoby ludzkiej nie jest refleksją łatwą i prostą. Na poziomie intersubiektywności, który jest poziomem osób, ocieramy się niejako o misterium. **Osoby ludzkiej nie da się zamknąć** w jakiegokolwiek formule i wyjaśnić za pomocą równania czy logicznego wzoru czy też sylogizmu. Mamy dostęp do intymności osoby tylko przez wolne świadectwo osoby o sobie samej, które jest rodzajem objawienia, czy odsłonięcia swojej wewnętrznej tajemnicy¹⁴.

Nie można się zgodzić ze stanowiskiem, że świadectwo jest poznaniem gorszego rodzaju, ponieważ prowadzi tylko do prawdopodobieństwa a nie do pewności oraz wymyka się prawidłom pewnych nauk (zwł. ścisłych). Poznanie przez świadectwo nie jest niższego rzędu. Chodzi tu bowiem o rzeczywistość osób, gdzie świadectwo jest jedyną możliwością wejścia w relację jedności z osobą i sposobem uczestniczenia w jej misterium¹⁵.

Świadectwo przynależy do tajemnicy wolności. Ludzka wolność jest jednak **krucha** i prawie że nieustannie **zagrożona**. Tylko sam Bóg może dać swojemu słowu gwarancję absolutną ze względu na swoją wieczną i absolutną tożsamość (niezmiennność Boga). Z kolei doświadczenie ludzkie wskazuje na różnorodność błędów niechcianych i niezaplanowanych, niezawinionych u osób najbardziej autentycznych. Mimo tego ryzyka, świadectwo przynależy do wymiaru wielkości i godności człowieka. Dzięki świadectwu, człowiek może uczestniczyć w autonomii i wolności samego Boga¹⁶. Zauważmy jeszcze, że w świadectwie mamy do czynienia z pewnego rodzaju **samotnością**. Autentyczny świadek niejednokrotnie pozostaje sam, często obwiniany i skazany na niezrozumienie i odrzucenie (przykład Jezusa Chrystusa).

Świadectwo zakorzenione w sercu ludzkiej wolności odwołuje się do wolności tego, który je przyjmuje. Świadectwo angażuje w różnym stopniu **wolę** i **miłość**. Odwołuje się do **zawierzenia**. Im ważniejszy przedmiot, o którym się świadczy tym głębsze zawierzenie. Podczas gdy osoba odwołuje się do świadectwa, aby się wypowiedzieć, już w tej wypowiedzi zawarte jest wezwanie do zawierzenia i zaangażowanie do mówienia prawdy. Osoba – świadek podejmuje wyzwanie, aby nie zdradzić tego przekonania oraz składa obietnicę bycia pewnym i prawdziwym. Z drugiej strony przyjąć czyjeś świadectwo jako prawdę już zakłada zaufanie, ponieważ przejście od autonomii do heteronomii oznacza rezygnację z samego siebie na rzecz drugiego¹⁷.

¹³ R. Latourelle, *Témoignage*, s. 1302.

¹⁴ M. Mahé, *Qu'est-ce que l'homme... Essai d'anthropologie intégrale*, Paris 2009, s. 129-139. R. Latourelle, *Témoignage*, s. 1302.

¹⁵ R. Latourelle, *Témoignage*, s. 1302.

¹⁶ Tamże. Y. Ledure, *Le christianisme en refondation*, Paris 2002, s. 211-213.

¹⁷ R. Latourelle, *Témoignage*, s. 1302-1303.

Możliwość jakiegokolwiek relacji i komunikacji między ludźmi polega na zawierzeniu, do którego się odwołuje świadek i na obietnicy, że nie dojdzie do zdrady. Z jednej strony pojawia się zatem zobowiązanie moralne świadka a z drugiej zaufanie, tego, który przyjmuje świadectwo. Od strony odbiorcy jak i od strony świadka, świadectwo pozostaje bardziej faktem moralnym niż umysłowym. W przypadku krańcowym gdzie człowiek angażuje całość swojej egzystencji w oparciu o słowa świadka, manifestuje wtedy zawierzenie, wiarę pełną, która jest miłością dogłębną świadka. W tym przypadku wiara w Chrystusa jest darem pełnym osoby dla Chrystusa, decyzją która angażuje całość egzystencji osobowej i całość egzystencji ludzkiej. Cały człowiek oddaje się dla sprawy świadectwa¹⁸.

Nie jesteśmy zatem zaskoczeni, że chrześcijaństwo jest religią świadectwa i wiary. Objawienie jest istotowo manifestacją osobowego misterium Boga. Chrześcijaństwo jest religią świadectwa ponieważ jest manifestacją misterium Osób Bożych. To co Chrystus objawia, to osobowe misterium, które konstytuuje jako Syn Ojca, w ciele i za pomocą języka, jakiego używa. Następnie Apostołowie świadczą o ich intymnej relacji z Chrystusem, który jest Słowem Życia, Synem w intymnej relacji z Ojcem i Duchem. Cała Ewangelia przedstawia się jako przekaz miłości, jako świadectwo Chrystusa o sobie samym, o życiu osób Bożych i o misterium naszego synostwa¹⁹.

3. Świadectwo w kontekście biblijnym

Świadectwo biblijne wynosi i wychwala różne pojęcia świadectwa ludzkiego. Czyni to w trzech wymiarach: **rozwija, pogłębia i poszerza jego sens**. W Starym Testamencie świadek to przede wszystkim prorok a także Lud Izraela, wybrany i powołany przez Jahwe. Zwł. Izajasz będzie rozwijał temat Izraela jako świadka (zob. 43,8-13). Trzeba dodać, że Stary Testament przynosi nowość: autorytet świadka nie wypływa z niego, lecz z jego powołania i misji²⁰.

3.1. Świadectwo apostołskie

Odwołanie do kategorii świadectwa w Nowym Testamencie nie jest okazjonalne ani przypadkowe. Termin *martyr* i jego pochodne pojawiają się 198 razy w Nowym Testamencie. „Świadczyć” i „świadek” należą głównie do terminologii Dziejów Apostolskich i teologii św. Łukasza. „Świadczyć” określa działalność apostołską nazajutrz po Zmartwychwstaniu. Termin „świadek” oznacza w pierwszym rzędzie apostołów²¹.

¹⁸ Tamże, s. 1303. G. Langevin, *Foi*, w : *Dictionnaire de théologie fondamentale*, red. R. Latourelle, R. Fisichella, Montréal-Paris 1992, s. 469-472.

¹⁹ R. Latourelle, *L'Infini du sens...*, s. 59-60, 74 i nast. Tenże, *Témoignage*, s. 1303.

²⁰ R. Latourelle, *Témoignage*, s. 1303-1304. Zob. Th. Alferi, «*Quand les derniers témoins auront disparu...*» *La performativité du témoignage en politique et en théologie*, w : *La Revue Philosophique et Théologique de Fribourg*, 59,1 (2012), s. 152-164.

²¹ R. Latourelle, *Témoignage*, s. 1304.

Cztery cechy charakteryzują apostołów – świadków: 1) jako prorocy, zostali wybrani przez Boga (Dz 1,26;10,41); 2) widzieli i słyszeli Chrystusa, żyli w jego bezpośredniej bliskości, posiadają żywe doświadczenie jego Osoby. Inni mogą przemawiać i nauczać, a **tylko apostołowie mogą świadczyć**; 3) otrzymali od Jezusa misję świadczenia i aby wypełnić ten nakaz zostali napełnieni mocą z wysoka; 4) czwarta cecha to **zaangażowanie**. Chodzi o postawę absolutnej wierności Chrystusowi i jego nauczaniu²².

Apostołowie są łącznikiem między czasem Jezusa i czasem Kościoła. Na początku Dziejów, Łukasz powtarza listę Apostołów, jakby chciał zaznaczyć, że ci i tylko ci zabezpieczają kontynuację między wspólnotą przed i po Passze. Autorytet świadka pochodzi od Boga, który go wybiera i posyła. Świadczenie dotyczy zarówno rzeczy widzianych i usłyszanych oraz dotyczy sensu przeżytych wydarzeń. Jest zarazem narracją (opowiadaniem) i wyznaniem wiary. Apostołowie są świadkami naocznymi najważniejszych wydarzeń z życia Jezusa Chrystusa a przede wszystkim są świadkami zmartwychwstania. Świadczenie nie dotyczy tylko rzeczywistości empirycznej słów i gestów Jezusa Chrystusa. Apostołowie są świadkami zbawienia, które dokonuje się przez słowa i gesty Jezusa. Są świadkami głębokiego sensu jego ziemskiej egzystencji i zainaugurowanego tam zbawienia²³.

W świadectwie apostołskim opisanym w Dziejach Apostolskich pojawia się nierozzerwalna jedność między **wydarzeniem historycznym** (wymiar horyzontalny) i **jego znaczeniem zbawczym i religijnym** (wymiar wertykalny)²⁴.

3.2. Temat świadectwa u św. Jana

U św. Jana świadek – to Chrystus i dla Chrystusa świadczyć oznacza objawić Ojca. Świadczenie oznacza funkcje objawiającą Chrystusa i to świadectwo ma za przedmiot samego Chrystusa w swojej osobowej tajemnicy Syna. Dla Chrystusa świadczyć, to objawić się, pozwolić się poznać: kim jest i skąd przybywa, tzn. od Ojca. To objawienie ma punkt kulminacyjny w krzyżu, który jest najwyższym objawieniem Chrystusa. Chrystus jest świadkiem absolutnym, który nosi w sobie gwarancję swojego świadectwa²⁵.

Świadczenie biblijne jest z istoty religijne. Chodzi tam o świadectwo o Kimś, tzn. o Bogu Zbawcy (Stary Testament) lub o Bogu – zbawieniu w Jezusie Chrystusie (Nowy Testament). Świadczenie to jest zarówno głoszeniem Dobrej Nowiny o zbawieniu i zaangażowaniem osoby, prowadzącym w niektórych przypadkach do

²² Tamże.

²³ Tamże, s. 1305.

²⁴ R. Latourelle, *Témoignage*, s. 1306. Zob. R. Winling, *La bonne nouvelle du salut en Jésus-Christ. Sotériologie du Nouveau Testament. Essai de théologie biblique*, Paris 2007, s. 280-294.

²⁵ R. Latourelle, *Témoignage*, s. 1306-1307. R. Winling, *La bonne nouvelle du salut en Jésus-Christ...*, s. 307-319.

ofiary ze swojego życia (męczeństwo). Ten sam wybrany aspekt **zaangażowania**, który utrzymuje ciągłość między świadectwem świeckim i świadectwem religijnym. Świadectwo zewnętrzne podwaja się o świadectwo wewnętrzne płynące od Ducha Świętego, który uzdalnia człowieka do otwarcia się na Ewangelię i przyjęcia wiary. Bez świadectwa wewnętrznego, świadectwo zewnętrzne pozostaje puste i sterylne²⁶. Pojęcie nowotestamentowe świadectwa nie zawiera jeszcze tzw. świadectwa krwi z wyjątkiem Apokalipsy św. Jana (Ap 12,11).

4. Od świadectwa – objawienia do świadectwa – motywu wiarygodności

Jak to już zostało podkreślone, objawienie jest często rozumiane jako „świadectwo”. W relacji trzech osób Boskich do ludzi pojawia się wymiana świadectwa, którego celem jest propozycja objawienia i umocnienia wiary. Trójca objawia i daje wzajemne świadectwo pozostając jednocześnie doskonałą jednością. Chrystus świadczy o Ojcu, podczas gdy Ojciec i Duch świadczą o Synu. Apostołowie świadczą o tym, co widzieli i usłyszeli od Słowa Życia (*Verbum vitae*). **Ich świadectwo nie jest przekazaniem ideologii, czy odkrycia naukowego, czy też nieznannej techniki, lecz jest proklamacją zbawienia obiecanego i zrealizowanego**²⁷.

W tej perspektywie świadectwo oznacza przede wszystkim zaangażowanie życia autentycznie chrześcijańskiego. Harmonia między Ewangelią i życiem wskazuje na wiarygodność Ewangelii a także jej skuteczność. Głoszone zbawienie jest rzeczywiście wypełnione, ponieważ nowy człowiek głoszony w Ewangelii, ożywiany przez Ducha jest obecny pośród nas. Dzięki świadectwu, człowiek spotyka na swojej drodze Ewangelię jako rzeczywistość wcielającą się w życie konkretnych ludzi. Prawda i życie stają się spójne. Orędzie staje się ciałem wraz ze świadectwem: zapowiadane zbawienie staje się zbawieniem aktualnym. Harmonia między zapowiedzią i kontemplacją zbawienia staje się znakiem obecności Boga i prawdy Ewangelii. Kiedy świadectwo staje się stylem życia synowskiego, ożywianym przez Ducha, wówczas ma miejsce **przejście od świadectwa – objawienia do świadectwa – motywu wiarygodności**²⁸.

5. Świadectwo – zaangażowanie jako motyw wiarygodności

Pojęcie „zaangażowania” zawiera się w pojęciu „świadectwa”. Kiedy pojawia się przypadek autentycznego głoszenia Ewangelii i życia zgodnego z Ewangelią, wówczas ten konkretny przypadek życia staje się motywem wiarygodności, znakiem prawdy Ewangelii²⁹.

²⁶ R. Latourelle, *Témoignage*, s. 1307.

²⁷ Tamże, s. 1307-1308. R. Latourelle, *L'Infini du sens: Jésus-Christ*, s. 70-73.

²⁸ R. Latourelle, *Témoignage*, s. 1308.

²⁹ Tamże.

Szczególne znaczenie ma kategoria świadectwa w obecnej sytuacji świata **zeświecczonego, zsekularyzowanego**³⁰. Kościół ma stać się wspólnotą żywą aktywną, odpowiedzialną. Dawanie świadectwa nie polega na dominacji, narzucaniu czegokolwiek lecz na obecności aktywnej i animacji życia społecznego³¹. Jest wyraźna różnica między autentycznym świadectwem życia a postawą prozelityzmu, który odwołuje się niejednokrotnie do różnych środków przymusu (naciski moralne i materialne). Autentyczne świadectwo nic nie wymusza na innych ale przyciąga właśnie autentyzmem³².

Po *Vaticanum II* używa się wyrażenia „świadectwo życia” na określenie „świętości życia”. Świadectwo życia winno zachęcać tych, którzy są poza Kościołem. Można mówić o preferencji danej kategorii świadectwa po ostatnim soborze zwł. w adhortacji apostołkiej Jana Pawła II *Christifideles laici* z 30 grudnia 1998 r.³³

6. Świadectwo w dobie Soboru Watykańskiego II

Należy zauważyć widoczne przesunięcie semantyczne w mówieniu o Kościele przez dwa ostatnie sobory. Sobór Watykański I mówiąc o Kościele jako znaku postawionym wobec wszystkich narodów podkreślał jego katolicką jedność, wielką świętość, niezwyciężoną trwałość, niewyczerpaną płodność i wspaniałą wzrost³⁴.

Vaticanum II personalizuje i pogłębia spojrzenie na Kościół jako znak i raczej wskazuje na „świadectwo chrześcijan”. To są chrześcijanie i wspólnoty chrześcijan, którzy dzięki świętości swego życia wskazują na znak Kościoła i jego wiarygodność, a także na wiarygodność Jezusa Chrystusa i wiarygodność chrześcijaństwa.

To co *Vaticanum I* mówił o znaku Kościoła, **obecnie koncentruje się wokół kategorii świadectwa**. Dla soboru świadczyc oznacza przyjęcie Ewangelii jako prawdy i zbawienia człowieka poprzez życie zgodne z Ewangelią. Takie świadectwo winno przyjąć zarówno formę życia indywidualnego jak i wspólnotowego³⁵.

Sobór Watykański II precyzuje ogólnie pojęty temat świadectwa, używając następujących terminów: **miłosierdzie, pokora, służba, jedność, ubóstwo**. Wielkim znakiem nadejścia zbawienia w świecie jest życie w jedności i miłości wszystkich chrześcijan; jest to **świadectwo ich autentycznego zaangażowania**, tzn. ukazania ludzi żyjących na sposób synowski, jako nowe stworzenie, przekształcone i ożywiane przez Ducha Świętego. **Nowością w tych deklaracjach** nie jest sama doktryna, która jest tradycyjna, lecz **sam sposób wyrażenia**. Dla przykładu, aby wyrazić

³⁰ Zob. Ch. Duquoc, *La théologie en exil. Le défi de sa survie dans la culture contemporaine*, Paris 2002, s. 44-47.

³¹ R. Latourelle, *Témoignage*, s. 1308.

³² J.P. Jossua, *Témoignage*, s. 934-935.

³³ R. Latourelle, *Témoignage*, s. 1308.

³⁴ Zob. E. Vilanova, *Histoire des théologies chrétiennes*, Paris 1997, t. III, s. 595-598.

³⁵ R. Latourelle, *Témoignage*, s. 1309.

świętość życia, która wskazuje na inaugurację Królestwa Bożego, Sobór podkreślił wyrażenia: świadectwo życia czy żyjący świadkowie Chrystusa. Jest to odwołanie się do kategorii „świadectwo – zaangażowanie” ze strony człowieka a także jako odpowiedź na „świadectwo – tajemnica” ze strony Boga, jako Objawienie³⁶.

Wspomniana zmiana akcentów podczas ostatniego soboru to odpowiedź na wrażliwość i mentalność człowieka XX wieku. Sobór obradował w kontekście myśli personalistycznej i egzystencjalnej, toteż obce mu było podejście abstrakcyjne a także pozostawił na marginesie rozumienie świętości typu platońskiego³⁷.

Sobór mówi o świętości używając terminu świadectwo. Oznacza to, że ma na myśli całego człowieka, integralną osobę ludzką³⁸.

Akcentowanie **ważności świadectwa odpowiada mentalności współczesnego człowieka**. Jest to człowiek wrażliwy na punkcie swoich ludzkich praw, domagający się swojej autonomii i tu świadectwo jawi się jako doskonały, atrakcyjny i dyskretny środek życia³⁹.

7. Konieczność świadectwa

Jak zauważa R. Latourelle, świadectwo życia w doskonałej zgodzie i harmonii z wymogami Ewangelii jest koniecznością i to z kilku powodów.

a) Chrześcijaństwo nie jest czystym systemem myślowym, filozoficznym czy naukowym, poznawanym w wyniku nauczania, które nie angażuje ani nauczyciela ani słuchacza. Chrześcijaństwo jest orędem zbawienia, jest odniesieniem do Wydarzenia, które nadało nowy sens ludzkiej kondycji i jego egzystencji. Jeśli chrześcijaństwo byłoby niezdolne do ukazania tej zmiany odnośnie do kondycji ludzkiej, którą prezentują Ewangelie, to wtedy chrześcijaństwo byłoby jedną wielką porażką. Nie wystarczy bowiem przekonywać, że Wydarzenie zbawienia już nadeszło ale jest niemożliwe do stwierdzenia czy zauważenia. Kościół nie może zadowalać się afirmacją o swojej świętości i że otrzymał od Chrystusa wszystkie niezbędne środki uświęcenia człowieka, bez konkretnego i efektywnego podejmowania prób urzeczywistniania świętości. Im więcej Kościół mówi o świętości, tym więcej powinien posiadać świadków zbawienia. Im więcej opowiada historię zbawienia, tym bardziej powinien opowiadać o zwycięstwie łaski nad grzechem i słabością ludzką. Kościół nie byłby sobą gdyby nie wydawał owoców zbawienia⁴⁰.

³⁶ Tamże, s. 1310. R. Latourelle, *L'Infini du sens : Jésus-Christ*, s. 137-152. B. Bourguin, *Observations conclusives : Du style à l'herméneutique, et retour*, w : *Vatican II comme style. L'herméneutique théologique du Concile*, red. J. Famerée, Paris 2012, s. 287-301.

³⁷ R. Latourelle, *Témoignage*, s. 1310. R. Minnerath, *Quel sens la vie ?*, Paris 2009, s. 68-78. Zob. Także, M. Zundel, *L'homme existe-t-il?*, Paris 2004.

³⁸ R. Latourelle, *Témoignage*, s. 1310. M. Mahé, *Qu'est-ce que l'homme...*, s. 128-139 ; 165-166.

³⁹ R. Latourelle, *Témoignage*, s. 1310. J. Moingt, *Croire quand même. Libres entretiens sur le présent et le futur du catholicisme*, Mayenne 2010, s. 47 i nast.

⁴⁰ R. Latourelle, *Témoignage*, s. 1314-1315. P. Ganne, *Révélation de Dieu. Révélation de l'homme*, Montréal 2002, s. 281-292.

b) zgoda, harmonia między Ewangelią i życiem jest konieczna, ponieważ istotą orędzia chrześcijańskiego jest objawienie o nieskończonej miłości Boga do ludzi za pośrednictwem Jezusa Chrystusa. W jaki sposób ludzie, którzy nie znają Jezusa Chrystusa mogliby uwierzyć w jego miłość jeśli na ich oczach nie rozgrywałby się autentyczny spektakl ludzi, którzy na serio wzięli miłość i orędzie Jezusa z Nazaretu? Tam gdzie chrześcijanie wiodą autentyczne życie w oparciu o Chrystusową miłość, tam można mówić o objawieniu się miłości Bożej skierowanej do człowieka. Ta miłość staje się wówczas sakramentem, czyli dostrzegalnym znakiem miłości Boga ku ludziom⁴¹.

c) harmonia między Ewangelią i życiem jest konieczna, ponieważ Ewangelia jest objawieniem nowej formy egzystencji, nowego stylu życia. W jaki sposób Bóg może uformować ludzi według swojego zamysłu? Otóż dał świadka par excellence, Jezusa Chrystusa, swojego Syna a także naszego Brata. Jezus jako świadek nie tylko objawia człowiekowi jego synostwo, ale przede wszystkim wprowadza ludzi w to życie, żyjąc między nimi i będąc Synem Ojca. Stąd potrzeba w Kościele świadków Chrystusa, aby przedłużali to życie synowskie, objawione i przeżyte przez Chrystusa i którzy będą dla każdego pokolenia przekazywać ten nowy styl życia. W „świadczeniu – zaangażowaniu” dokonuje się autentyczna przemiana ludzkości dokonana przez łaskę w osobie Jezusa Chrystusa⁴².

8. Specyfika współczesnego świadectwa

Doprecyzujmy w jakich warunkach świadectwo osobiste i wspólnotowe może stać się dla ludzi naszego czasu znakiem wiarygodności chrześcijaństwa.

1) Współczesny człowiek jest bardzo wrażliwy na respektowanie przez chrześcijan wartości ludzkich (humanitarnych) uznawanych w obecnym świecie. Np. kompetencje zawodowe, skuteczność w pracy, troska i poszanowanie prawdy, uczciwość w relacjach z innymi, spójność słów i czynów, poszanowanie wolności sumienia, poszanowanie dobra drugiego człowieka, sens pracy społecznej itp. Jeśli chrześcijanin nie podziela tego szacunku, jeśli nie wyraża szacunku dla wartości, które są podstawą dla dzisiejszego społeczeństwa, to wyznanie jego wiary może przejść bez echa⁴³.

2) Dawniej nasze społeczeństwa były jednorodnie religijnie. A zatem miłość chrześcijańską wyrażało się zazwyczaj w stosunku do drugiego chrześcijanina,

⁴¹ R. Latourelle, *Témoignage*, s. 1315. Zob. H. U. von Balthasar, *Wiarygodna jest tylko miłość*, Kraków 1997. K. Kaucha, *Miłość za miłość. Wiarygodność chrześcijaństwa według Battisty Mondina*, Lublin 2000.

⁴² Ch. Schönborn, *Qui a besoin de Dieu? Entretiens avec Barbara Stöckl*, Paris – Les Plans sur Bex 2007, s. 69-102. R. Latourelle, *Témoignage*, s. 1315. J. Gauthier, *Dieu caché*, Paris – Les Plans sur Bex 2010, s. 149-165.

⁴³ R. Latourelle, *Témoignage*, s. 1317. W. Kasper, *L'Espérance est possible*, Paris – Les Plans sur Bex 2002, s. 11-36.

katolika a misjonarze zanosili orędzie Chrystusa poza administracyjne i widzialne granice Kościoła. Dzisiaj sytuacja zmieniła się diametralnie. Z jednej strony mamy zjawisko globalizacji, upadło wiele murów dzielących jednych od drugich, powstały także inne mury. Zjawisko pluralizmu religijnego coraz częściej dochodzi do głosu i przypomina, że dzisiejszy świat staje się jedną wielką ofertą różnych religii, propozycji zbawczych. W sercu dzisiejszej ludzkości potrzeba wyraźnego, autentycznego i świadomego świadectwa, wskazującego na wyjątkowość wydarzenia Jezusa Chrystusa pośród innych propozycji religijnych⁴⁴.

3) Jeśli świadectwo o miłosierdziu ma się stać bardziej uniwersalne, bardziej ekumeniczne i misyjne niż dawniej, powinno się ono bardziej zdynamizować między samymi katolikami. Kościół w swoich wspólnotach partykularnych a także jako Kościół powszechny winien pojawić się w obliczu innych wspólnot jako szczególna duchowa komunია. Kościół winien stawać się skutecznym znakiem miłości Boga pośród ludzi. Chodzi tu o jedność między chrześcijanami ale oznacza to także otwartość na dialog z innymi⁴⁵.

Refleksja końcowa

Maurice Zundel, szwajcarski kapłan, teolog i filozof a także mistyk, pisząc o konieczności świadectwa w życiu chrześcijańskim, podkreśla, iż jako ochrzczeni jesteśmy „sakramentem” Chrystusa. A zatem jesteśmy znakiem wskazującym na Pana. W świadectwie nie chodzi o otwarcie nas na Boga ale o otwarcie na Boga świata i to dzięki naszemu świadectwu. Stąd pojawia się konieczność autentycznego świadectwa. Najpiękniejszym podręcznikiem teologii, najlepszym wykładem teologii jest autentyczne chrześcijańskie życie. Egzystencja zgodna z Ewangelią może zastąpić najlepsze teologiczne wywody i argumentacje czy też homilie i konferencje. Świadectwo życia jest nie do odrzucenia. Można debatować nad sensownością i logiką naszych skryptów, publikacji itd. Można je podważać, uzupełniać, reformować, przywoływać nowe argumentacje. Natomiast nie można kontestować autentycznego świadectwa życia. Autentyczne świadectwo życia zawiera to „coś więcej”, niż wszystkie inne argumentacje, propozycje, wykłady⁴⁶.

Z kolei krakowski filozof Józef Tischner, analizując kryzys religijny w jakim znalazła się Polska lat dziewięćdziesiątych XX w., pisał o przywróceniu „blasku

⁴⁴ R. Latourelle, *Témoignage*, s. 1317-1318. Cl. Geffré, *Le christianisme comme religion de l'Évangile*, Paris 2013. Zob. II Partie : *Le christianisme et l'avenir de la religion*, s. 159 i nast. S. Keshavjee, *Une théologie pour temps de crise. Au carrefour de la raison et de la conviction*, Genève 2010, s. 101 i nast.

⁴⁵ R. Latourelle, *Témoignage*, s. 1318. R. Minnerath, *Quel sens la vie ?*, s. 132-139. M. Dhavamony, *Théologie des religions*, w : *Dictionnaire de théologie fondamentale*, dir. R. Latourelle, R. Fisichella, Montréal-Paris 1992, s. 1120-1122; 1125-1127.

⁴⁶ Por. C. Dalla Costa, *Maurice Zundel. Un mystique contemporain*, Saint Maurice 2010, s. 169-171.

chrześcijańskiego autentyzmu” w Kościele w Polsce. Jakie jest to autentyczne chrześcijaństwo według Tischnera? „Chrześcijaństwo to religia wolności i łaski, rozumu dopełniającego wiarę, konkretnej odpowiedzialności za świat, a zwłaszcza za cierpiącego człowieka. To religia, w której centrum znajduje się osobiste spotkanie wierzącego z Chrystusem, a potem mozolna, wymagająca codziennego heroizmu próba pójścia za Jego przykładem”⁴⁷. J. Tischner przypominał, że „chrześcijaństwo jest dopiero przed nami”. A zatem czas Ewangelii nadchodzi. Ale to nadejście nie dokonuje się bez naszego udziału. To my je przygotowujemy. Chodzi o to, aby słowa Chrystusa nie pozostały abstrakcją lecz światłem każdego dnia. Od autentycznego świadectwa zależy los Ewangelii⁴⁸.

---

⁴⁷ J. Gowin, *Religia i ludzkie biedy. Ks. Tischnera spory o Kościół*, Kraków 2003, s. 196-197.

⁴⁸ Por. tamże, s. 210-211.